

ILJA LEMEŠKIN

Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: senoji baltų raštija ir literatūra, lyginamoji folkloristika, leksikografija, baltistikos istorija.

DOI: <https://doi.org/10.35321/all81-01>

SENIAUSIAS BALTŲ TEKSTAS IR JO ANTROPONIMAI

The Oldest Baltic Text and Its Anthroponyms

ANOTACIJA

2013 m. *Acta Linguistica Lithuanica* puslapiuose buvo pasiūlyta (Lemeškin 2013: 11–29) nauja Bazelio pėdsako (Dini 2004; 2014: 553–558) lingvistinė ir žanrinė interpretacija pagrįsta analogija su dainuojamaisiais, rečitatyviniais kūrinėliais, artimai giminingais Kalėdų giesmėms. Naują skaitymą rėmė ir skatino rankraščio metaduomenys resp. nuorašo datavimas, kurį rašovas kolofone nusprendė specialiai pabrėžti: žodžių junginį *in vigilia epiphanie* perkėlė į priekį, o iš pradžių parašytą atkarpą *per manus illius qui scripsit eas* pateikė vėliau. Didžioji dalis mikrotekstą sudarančių lyčių, atsižvelgus į jų formaliuosius požymius bei išvelgiamas žanrines teksto savybes, rado logišką ir įtikinamą paaiškinimą, tačiau žodžių junginio *thoneaw labonache* interpretacija autorius nebuvo visiškai patenkintas. Lytis *thoneaw* buvo perskaityta kaip voc. sg. asmenvardžio '[An]tonijau' trumpinis (Lemeškin 2013: 19–20). Dėl žodžio *labonache* buvo pateikta daugiau potencialiai įmanomų, bet dirbtinių resp. rimtų grafinių pataisų reikalaujančių hipotezių. Šiame straipsnyje, laikydamiesi anksčiau pasiūlytos teksto interpretacijos, prie šių žodžių analizės grįšime.

ESMINIAI ŽODŽIAI: seniausias baltų k. tekstas, 1369 m. kolofonas, Bazelio pėdsako skaitymas, dovanų prašymas, Kalėdų giesmių adresatas, (italų) antroponimai.

ANNOTATION

In 2013, a new linguistic and genre-related interpretation of the Trace of Basel (Dini 2004; 2014: 553–558) based on analogy with singing, recitative, texts akin to Christmas carols was put forward in the pages of *Acta Linguistica Lithuanica* (Lemeškin 2013: 11–29). The new reading was supported and encouraged by the manuscript's metadata or, specifically, reference to time, which was intentionally emphasized by the scribe in the composition

of the colophon: the phrase *in vigilia epiphanie* was moved to the front, and the passage *per manus illius qui scripsit eas*, which had been written first, was put down afterwards. Considering formal features and genre-related properties of the text, most of the word forms comprising the micro-text found a logical and convincing interpretation; however, the author was not fully satisfied with the interpretation of the phrase *thoneaw labonache*. The word form *thoneaw* was read as an abbreviated vocative singular form of the personal name ‘[An] tony’ (Lemeškin 2013: 19–20). As regards the word *labonache*, more potentially possible, yet artificial, hypotheses requiring serious graphical corrections, were provided. The article comes back to the analysis of these words by adhering to the earlier interpretation of the text.

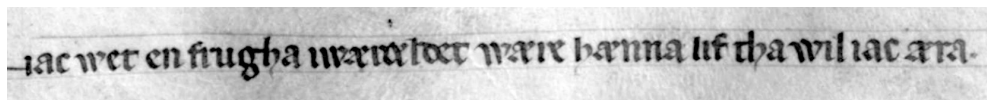
KEYWORDS: oldest Baltic text, colophon of 1369, reading of the Trace of Basel, plea for gifts, addressee of Christmas carols, (Italian) anthroponyms.

1. Funkcinė struktūrinė 1369 m. kolofono analizė leidžia manyti, kad seniausio baltų teksto užrašymą lėmė žanriniai kolofonų plėtojimo dėsninūmai. XIII–XIV a. rašto tradicijoje yra paliudyta ypač sudėtingos (tęstinės) struktūros kolofonų, kur eilinio turinio dalį (su įprastais metaduomenimis) užbaigdavo hegzametras *Omnibus omnia non mea sompnia dicere possum* „Negaliu visiems pasakoti visų savo sapnų“. Tiesiogine prasme perskaitytas deklaratyvus hegzametras tartum suvaržydavo raiškos laisvę, todėl skriptorius jį (hegzametrą ir kolofoną) toliau plėtojo nesuprantama, t. y. dirbtinai sukonstruota arba mažai žinoma, raštu (plačiai, visai) nevartojama, kalba. *Neviešoji* tokio specifinio kolofono dalis atskleidavo rašančiojo *somnium* – nuo *visų* žmonių (išskyrus siaurą ratą *kai kurių* išsilavinusių gentainių) slapstomą troškulį (plačiau apie šį kolofonų tipą žr. Lemeškin 2019; 2000).

Išplėtotame kolofone tarp nurodyto hegzometro ir kalbos pėdsako, kurie abu sudaro vieną visumą, pastebimas glaudžiausias tarpusavio ryšis: jeigu skriptorius nebūtų panaudojęs iškalbingos lotyniškos formuluotės, suvaržiusios jo raiškos laisvę, į rankraštį niekada nebūtų buvęs įtrauktas nesuprantamas, mįslingas (plačiosios skaitančiosios auditorijos supratimu) tekstas. Taigi funkcinio požiūriu galima teigti, kad be rašovo nuostatos, aiškiai išsakytos hegzametre, seniausias baltų tekstas niekada nebūtų buvęs užrašytas. Prie tos pačios kategorijos nežinomų kalbų priskirtinas ir šalia esantis vokiškas šūkis *ihs ich leid*. Ši aplinkybė rodo, kad pėdsakas atsirado ten, kur vokiečių ir prūsų kalbos buvo egzotiškos, t. y. geografiškai kažkur toli nuo prūsų ir vokiečių gyvenamosios teritorijos. Būtent tokiomis sąlygomis rašantysis po hegzometro *Omnibus omnia non mea sompnia dicere possum* ir galėjo šiomis kalbomis „išsakyti“ savo slapstomą troškulį.

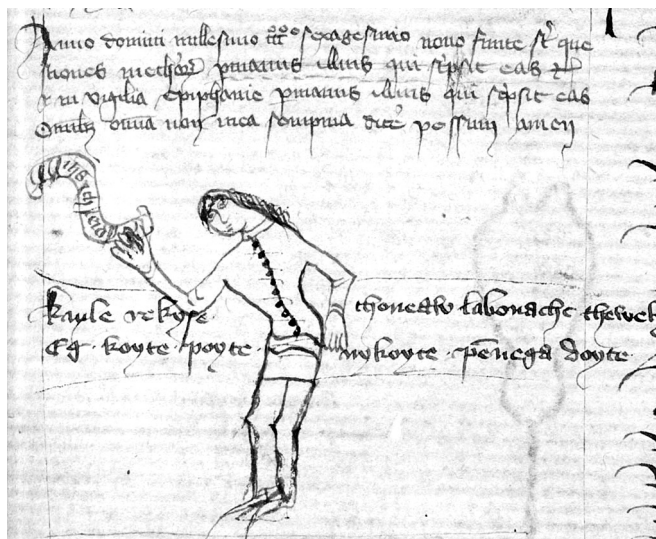
Gretinimas su kitais šios rūšies rašto paminklais atskleidė skriptoriaus pastangą: nesuprantamą kolofono dalį pagal metrą suderinti su hegzametu. Kelno pėdsake (apie 1300 m. popiežiaus Grigaliaus IX *Decretales* nuorašas – *Köln, Dombibliothek, Codex 130*) daniškas dveilis *iac wet en frugha iwaeraeldet waere /*

haenna lif tha wil iac aer[e] „Jeigu būčiau su Ponia šiame pasaulyje, / Tad(a) jos gyvenimą norėčiau gerbti“ pagal hegzametro *Omnibus omnia non mea sompnia dicere possum* pavyzdį buvo išžėstas į vieną eilutę: *iac wet en frugha waerwaer waere haenna lif tha wil iac aera*.

1 pav. Kelno pėdsakas

Toks pats mechanizmas paliudytas ir Bazelio pėdsake, kuris pagal hegzametro sandarą buvo pateiktas, o toliau tyrėjų ir interpretuojamas kaip hegzametro distichas:

2 pav. Bazelio pėdsakas

Omnibus omnia non mea sompnia dicere possum

*Kayle rekylse · thoneaw labonache thewelyse ·
Eg · koyte · poyte · nykoyte · pēnega doyte ·*

Atsižvelgus į ritminį sąskambį¹, vidinį rimą (*rekylse – thewelyse; poyte – doyte; koyte – nykoyte*), kalbos dalių, jų formų ir semantinį paralelizmą, posmą pravartu skaidyti (pagal Kelno pėdsako pavyzdį) ir kitaip – į tris eilutes:

¹ Be asonanso <oy> eilutėse, atrodo, galima išžvelgti aliteracijos požymių: *Kayle rekylse (thoneaw labonache) thewelyse · / Eg · koyte · poyte · / nykoyte · pēnega doyte*.

pataisų. Kaip pavyzdį nurodysime V. Mažiulio siūlomus taisymus, kur sveika lieka viena vienintelė lytis – conj. *Eg* ‘jei’:

Originalo lytys:	Pasak V. Mažiulio, reikia taisyti į:
<i>Kayle</i>	adj. nom. sg. <i>Kayls</i> arba <i>Kayles</i> ‘sveikas’
<i>rekyfe</i>	subst. nom. sg. <i>rekys</i> ‘pone’
<i>thoneaw</i>	pron. 2 a. sg. <i>thu</i> ‘tu’ + adv. <i>neaw</i> ‘ne jau’
<i>labonache</i>	adj. nom. sg. <i>labanats</i> ‘gerutis’
<i>thewelyfe</i>	subst. nom. sg. <i>thewelys</i> ‘dėdelis’
<i>Eg</i>	–
<i>koyte</i>	praes. 2 a. sg. <i>koy-tu</i> ‘nori tu’ (su encl. pron. <i>tu</i> ‘tu’)
<i>poyte</i>	inf. <i>pot</i> ‘gerti’
<i>nykoyte</i>	<i>nykoy-tu</i> žr. <i>koyte</i>
<i>pēnega</i>	subst. acc. sg. <i>penigas</i> ‘pinigą’
<i>doyte</i>	inf. <i>dot</i> ‘duoti’

Skirtingos pagal savo pobūdį pataisos ir jų gausą motyvuojančios prielaidos užtikrindavo vadinamojo skaitymo „sklandumą“. „Įsikišimo“ į neva „skaitomo“ tekstą mastą atskleidžia toks dveilio pavidalas, kur iš eilės paryškintos visos šiaip ar taip pagerintos vietos:

Kayle rekyfe · *tho-neaw labonache thewelyfe*
Eg · *koy-te* · *poyte* · *nykoy-te* · *pēnega doyte* ·

Situacija, kai iš vienuolikos lyčių „sveika“ lieka tik viena, kai dauguma lyčių kelis kartus įvairiose vietose skirtingai taisoma, yra absurdiška, nes taip teksto semantika nėra rekonstruojama, bet konstruojama, kaip konstruojamas ir pats taip „skaitomas“ tekstas.

Filologas, kai tekste nėra nurašymo klaidų požymių, turi siekti neinvazinio teksto skaitymo, o tai veda prie iš esmės kitokios teksto perskaitymo strategijos: sveikinimasis – mandagus kreipimasis (kalėdininko į šeimininką) vardu ir pagal socialinį požymį – imperatyvu išreikštas liepimas–prašymas.

3. Neinvazinis Bazelio pėdsako skaitymas skatina eliminuoti problemas, iškylančias interpretuojant *thoneaw* ir *labonache*. Lytis *thoneaw* laikoma ypač problemiška: „Only ‘*thoneaw*’, in spite of the numerous interpretative hypotheses surrounding it, has remained rather obscure“ (Ardoino 2016: 13). Iki šiol mažai aktualizuotas lieka Ch. Stango korespondencijoje su W. R. Schmalstiegu išreikštas aiškinimas, pagal kurį *thoneaw* žymi konkretų asmenį (*An*)*tonijaus*

vardu: „[T]honeaw is quite obscure to me. Can it be a voc. sg. of a nominal u-stem, perhaps a proper name?“ (pagal Dini 2000: 201); „Stang (personal communication) thinks that *thoneaw* might be a proper name. If so, then the couplet may be about the scribe himself, e.g. „To your health, sir! Anthony is a fine fellow [...]“ (McCluskey, Schmalstieg, Zeps 1975: 162). Be Ch. Stango ir W. R. Schmalstiego, tokią galimybę svarsto A. Bammesbergeris (Bammesberger 1998: 125–126), P. U. Dinis (Dini 2000: 398), I. Lemeškinas (Lemeškin 2013: 21; 2017: 96), bet atmeta kaip teorinį bei neįtikinamą F. Kortlandtas (Kortlandt 1998: 128). Su F. Kortlandtu, kuris nepateikė jokių argumentų savo teiginiui pagrįsti, negalima sutikti.

Asmenvardžio identifikavimą lemia pozicija ir funkcinė struktūrinė teksto analizė. Lytis *thoneaw* eina po etiketinio interj. **kaileis rīkīs* „Skalsink Dieve“ ir prieš vokatyvu išreikštą kreipinį tarsi į tėvą *thewelyfe*, ji natūraliai prie sąvęs „traukia“ antroponimą. Asmenvardžiui palanki pozicija – tarp interj. *Kayle rekyfe* ir voc. sg. *thewelyfe* – randa atitikmenį liet. paralelėje *Buk sweykas kumey* (VUB, f. 102-JR4: 63), kurią dėl Bazelio pėdsako nurodė A. Nepokupnas (Непокупный 1979: 167)³. Prūsų kalbos konstrukcija skiriasi tik tuo, kad ją praplečia konkrečiau „kalbinamojo“ asmens vardas.

Lingvistinį Bazelio pėdsako skaitymą (kol kas vienintelį; kitų bandymų, mūsų manymu, negalima laikyti skaitymu, nes tai yra dirbtinės lingvistinės reinterpretacijos), jo sukonkretinimą toliau lemia itališkas Bazelio pėdsako atsiradimo kontekstas⁴. Seniausias baltų kalbų tekstas, datuotinas 1369 m., kildinamas iš Prahos lietuvių kunigaikščio Butauto aplinkos, o pats šio pėdsako užrašymas siejamas su 1368–1369 m. imperatoriaus Karolio IV, karalienės ir jų palydovų kelione į Romą. N. Oresme'o veikalo perrašymas turi būti susijęs su akademinė 1368–1369 m. Prahos universiteto aplinka. Su ta pačia istorine kultūrine aplinka bus susijęs ir Bazelio pėdsako kūrėjas, tačiau pats pėdsakas (kaip kolofono sudėtinė dalis) į užbaigiamą ar pabaigtą nuorašą, ko gero, buvo įterptas kitur – Toskanoje (išsamiau apie įmanomas teksto atsiradimo aplinkybes ir kontekstą žr. Lemeškin 2017; 2019).

³ Ukrainiečių baltisto atsitiktinai rastas užrašas yra taip pat susijęs su knygų parašymo aplinkybėmis: *Jokingas tey buwa zmogus, kuris szyta kniga raszie. Buk sweykas kumey*. Taip kitas asmuo reagavo į metrikų aktų knygą parašiusį kunigą.

⁴ Čia ypač reikia pabrėžti, kad itališkas pėdsako atsiradimo kontekstas nebuvo dirbtinai parinktas, t. y. specialiai „atrastas“ tam, kad „išaiškintų“ paslaptinę *thoneaw labonache* kilmę. Istorinis kontekstas buvo nustatytas nepriklausomai ir gerokai vėliau (2013 – > 2017); arčiau išžiūrėjus į originalą (į poziciją, palankią onimų realizacijai), buvo pasiūlyta atitinkama lingvistinė šių žodžių interpretacija.

Plačiau paplitęs krikštavardis *Antonio* Toskanoje buvo reguliariai trumpinamas iki *Tonio* /'tonjo/. Tai rodo kad ir šie pagal laiką artimi pavyzdžiai, paimti iš korpuso *Corpus OVI dell'Italiano antico*:

1 Simintendi, a. 1333 (tosc.) L. 12 3, 74.25
*giacea (questo sa tuo padre), mandai lo coltello per gli fianchi di colui che spogliava. **Tonio** e Teleboas giacciono morti per la mia spada. Quelli avea prima portato lo ramo con*

2 Cronaca sen. (1202–1362), c. 1362 123.6
*schale e introro per una finestra e rupeno due uscia per volere amazare Mino e **Tonio** e 'l Porina figliuoli di miser Meio Talomei. E quando chostoro sentiro el busso del*

3 Cronaca sen. (1202–1362), c. 1362 127.41
*fini e nondimeno vi morì IIII persone: e uno el quale avea nome Sano di **Tonio**, ligritiere, mise fuocho in santo Pavolo da lato di verso el Chanpo, e none ardendo*

4 Doc. imol., 1350–1367 Debitori 16.1.1360 355.11
*per 2 ciriole da le lode, pexò l. 1½: s. 9 a f. 124 r. **Tonio** Tartagno di' avere per 468 fasadelli de legne de salexe, a s. 40 .C.: monta*

5 Doc. imol., 1383–1385 Spese 21.11.1384 345.2
*per fare pontelare la stazone ch'è cho gle fradi de Penitenzia che la tene **Tonio** da le Sele per trave e per una cholona e per murare Gostolo in somo*

6 Doc. imol., 1383–1385 Spese 21.11.1384 345.
*una cholona e per murare Gostolo in somo L. VIII e chosì pa el dito **Tonio** a maistri tohomene per la mitade L. III, s. X.*

Baigmuo -*eaw* tokiu atveju atitiktų vokatyvo formą.

Tos pačios Bazelio pėdsako atsiradimo aplinkybės – Siena, 1369 m., Trijų Karalių išvakarės – leidžia onimų spektre elegantiškai (t. y. be jokių pataisų) įminti problemišką lytį *labonache*, nes joje „prasiveržia“ kitas italų kalbos antroponimas – Toskanoje ypač populiarus (net iki šių dienų) pavardė *Bonacci* /bo'nat:ʃi/, kuri XIII–XIV a. buvo užrašoma su digrafu <ch> afrikatai žymėti (Larson 1988), pvz., pagal *Corpus OVI dell'Italiano antico*:

Doc. sen., 1277–1282 - pag. 280, riga 30
*a ssere Ristoro del Seta per factura d' una charta di mille libre da Gulielmo **Bonachi**. Ancho III lib. et XIII sol. et III den. nel di ai signori de la*

Klausimų kelia tik dėmuo *la-*, kuris suponuoja moteriškosios giminės žymimąjį artikelį. Atrodo, kad rašantysis pasirėmė plačiai vartojamais resp. vietoje

girdėtai antroponimais, bet nesuvaldė italų kalbos artikelių: vietoje *debonachi* (*de'* [*dei* < *di* + *i*] *Bonacci* „iš Bonačių [giminės]“; dėl šio antroponimo iškraipymo dar plg. *Guglielmo dei Bonacci* > *Leonardus fi* [t. y. *filius*] *Bonacci* > *Leonardo Fibonacci*) metro sumetimais (siekiant triskiemėnės pėdos) praleidęs prielinksniį įrašė artikelį *la*.

Kita vertus, pavardės *Bonachi* (vedinio iš asmenvardžių tipo *Bono*, *Bonito*, *Ottobono*, *Omobono*, *Giambono*...) kilmė buvo visiems aiški: *bon-* < *bonus* (plg. ital. *bonaccia*, vidur. la. *bonacia* ‘tyka’ – pagal *malus* paretimologizuotas *malaria* ‘tyki jūra’). Turint omenyje, kad Bazelio pėdsakas žaismingai tęsia kolofoną (*ludere scriptor eat*), būtų galima čia įžvelgti ir išradinę šaknies dubliavimą: *labonache* = *lab-bon-ache* „*lab-Bonietis*, *gerasis Gerutis*“. Toks skaitymas resp. perdėtai nuolankus kreipinys, kuris tartum paaiškina kitam prūsui lyties *bonache* reikšmę, tinka kalėdojimo situacijai, nes adresatas, norint gauti gerų dovanų, turi būti pagerbtas: *thoneaw labonache thewelyfe* „Antonijau Lab-geruti tėveli“.

Taigi paslaptinę žodžių junginį *thoneaw labonache* galima traktuoti kaip *thoneaw la bonache* arba *thoneaw la(b)bonache* „[An]tonijau [iš] Bonačių [giminės] / [An]tonijau Labgeruti“. Problemiškas digrafas <ch> būtinai reikalauja taisymo tik baltų kalbų atžvilgiu, tačiau prie Bazelio pėdsako nėra redakcinės pastabos, kad visi čia pateikti žodžiai atstovauja prūsų kalbos leksikos ištekliams. Nenormalus baltistikos požiūriu digrafas, stovintis tarp etiketinio interj. **kaileis rikis* „Skalsink Dieve“ ir vokatyvu išreikšto kreipinio *thewelyfe*, yra rimtas argumentas, kuris būtent šioje pozicijoje skatina įžvelgti svetimos kalbos intarpą – resp. italų kalbos antroponimą, užrašytą savo rašyba. O kaip kitaip XIV a. prūsas turėjo užrašinėti kitų kalbų onimus? Siekis kitakalbį elementą aplietuvinti yra datuojamas gerokai vėliau. Dėl nuostatos kažką „apprūsinti“ aptariamuoju laikotarpiu negali būti net kalbos.

Taigi italų onimų identifikaciją seniausiam baltiškame tekste lemia šie argumentai:

a. Digrafo <ch> užrašymą negalima paaiškinti nurašymo klaida, nes pėdsakas neturi nurašyto teksto savybių (požymių). Rašančiojo akyse, ausyse jis turėjo turėti tam tikrą fonetinę reikšmę.

b. Bazelio 1369 m. kolofonas nėra geografiškai pririštas prie konkrečios vietos, t. y. galima Bazelio pėdsako atsiradimo geografija yra plati – resp. jame galėjo būti atsižvelgta į kokią nors svetimą vietinę kalbą.

c. Asmenvardžio identifikavimą lemia pozicija, kuri skatina antroponimų pavartojimą: po etiketinio interj. **kaileis rikis* „Skalsink Dieve“ ir prieš vokatyvu išreikštą kreipinį tarsi į tėvą *thewelyfe*.

d. Problemiška baltų kalbų požiūriu lytis *labonache* yra pateikta šalia mįslingo žodžio *thoneaw*. Jeigu šalia vienos painios formos (prūsų kalbos požiūriu),

gretintos (jau Ch. Stango) su krikštavardžiu Antonijus, vartojama kita paini lytis, būtina pirmiausia tikrinti, ar tai nėra svetimos kilmės onimas, nes poros arba kelių onimų vartojimas iš eilės (vardas + p(r)avardė; vardas + tėvavardis; vardas + katoikonimas) yra dėsningas ir *labai dažnas* reiškinys. Tai paaiškina, kodėl būtent šioje vietoje, t. y. tarp interj. ir vokatyvu išreikšto kreipinio, stovi *dvi* mištos (prūsų kalbos atžvilgiu) lytys *kartu*:

Kayle rekyfe · thoneaw labonache thewelyfe ·
Eg · koyte · poyte · nykoyte · pēnega doyte ·

e. Mįslingų lyčių neinvazinis perskaitymas – italų onimų požiūriu – gerai koreliuoja su anksčiau apibrėžtu istoriniu Bazelio pėdsako atsiradimo kontekstu: Prahos Butauto dvaras (1365–1380) ir ilgalaikis šio dvaro buvimas Toskanoje būtent – 1368–1369 m.

f. Nurodytų onimų užrašymas randa tikslių atitikmenų duomenų bazėje *Corpus OVI dell’Italiano antico*.

g. Asmenvardžius skatina išvelgti žanrinis aspektas. Kalėdų dainose asmenvardžiai buvo įprastas reiškinys (Lemeškin 2013). Randama didelė jų įvairovė: *Arlauskas, Arlauskienė, Barisa, Bielinis, Čelna, Ignotas, Janulevičienė, Kasparavičius, Kašėta, Saikauskas, Kabaras, Valatka, Valatkienė, Velička, Adelė, Gabriukas, Juozas, Petrutis* (KL 357, 345 A); *Baltramiejus, Grinkevičienė, Tamošius, Žukauskas, Žukauskienė* (KL 357, 345 B).

LITERATŪRA

Ardoino Diego 2016: Interpreting and translating Old Prussian micro-texts: the Trace of Basel. – *Vertimo Studijos* 9, 7–20.

Bammesberger Alfred 1998: Anmerkungen zum Baseler Epigramm. – *Baltistik: Aufgaben und Methoden*. Heidelberg: C. Winter, 121–126.

Corpus OVI dell’Italiano antico. Prieiga internete: [http://gattoweb.ovi.cnr.it/\(S\(jr3myzf3h3slmh453zzwor45\)\)/CatForm01.aspx](http://gattoweb.ovi.cnr.it/(S(jr3myzf3h3slmh453zzwor45))/CatForm01.aspx).

Dini Pietro Umberto 2000: Sul ‘Frammento di Basilea’ e altri inediti nel carteggio fra Chr. Stang e W. R. Schmalstieg. – *Res Balticae* 6, 195–209.

Dini Pietro Umberto 2004: Nota terminologica: come chiamare la scritta in prussiano antico di Basilea? – *Res Balticae* 10, 243–246.

Dini Pietro Umberto 2014: *Foundations of Baltic Languages*. Vilnius: Eugrimas.

- Kortlandt Frederik 1998: Who is who in the Old Prussian Epigram. – *Baltistik: Aufgaben und Methoden*. Heidelberg: C. Winter, 127–128.
- Larson Pär 1988: Italiano <ch>, <gh>: lingua germana in aure romana? – *Studi linguistici italiani*, 38–49.
- Lemeškin Ilja 2013: Bazelio ketureilis / dveilis – dovanų prašymo pavyzdys. – *Acta Linguistica Lithuanica* 69, 11–29.
- Lemeškin Ilja 2017: Bazelio kolofonas: tarp Prahos ir Sienos? – *Incontri baltistici in Pisa. Studi e saggi (Studia baltica pisana 2)*. Novi Ligure: Joker Edizioni, 95–110.
- Lemeškin Ilja 2019: *Lithuanica aliter*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Lemeškin Ilja 2020: Bazelio pėdsako pateikimo pozicija ir jos motyvacija pagal Kölno pėdsako (danų kalbos) analogiją. – *Incontri baltistici in Pisa. Studi e saggi (Studia baltica pisana 3)*. Novi Ligure: Joker Edizioni (spaudoje).
- Mažiulis Vytautas 1975: Seniausias baltų rašto paminklas. – *Baltistica* 11(2), 125–131.
- McCluskey Stephen C., Schmalstieg William R., Zeps Valdis J. 1975: The Basel epigram: A new minor text in Old Prussian. – *General Linguistics* 15, 159–165.
- Schmalstieg Williams R. 1974: *An Old Prussian Grammar: The Phonology and Morphology of the Three Catechisms*. University Park.
- Schmid Wolfgang P. 1982: Jesus, ich leid. – *Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft, Sonderheft 50*. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 205–208.
- Непокупный Анатолий Павлович 1979: *Балтійські родичі слов'ян*. Київ: Наукова думка.

The Oldest Baltic Text and Its Anthroponyms

SUMMARY

The identification of Italian onyms in the composition of the oldest Baltic text is determined by the following arguments:

- a. The insertion of the digraph <ch> cannot be explained as a transcription error, because the trace does not have the features of a transcribed text. In the eyes and ears of the scribe it must have had a certain phonetic meaning.

b. The colophon of Basel of 1369 is not geographically linked with a specific location, i.e. the potential geography of the origin the Trace of Basel is broad; when the trace was being inscribed, some foreign local language could have been taken into account.

c. The identification of an anthroponym is determined by the position, which naturally supports the use of anthroponyms: it comes after the etiquette-based interjection **kaileis rikis* “good day” and before the address expressed in the vocative form *thewelyfe* as if addressing one’s father.

d. The word form problematic from the perspective of Baltic languages, *labonache*, comes next to the mysterious word *thoneaw*. If one confusing form (from the perspective of the Prussian language), which was compared (by Christian Stang already) to the first name *Antony*, comes next to another confusing word form, we must first check whether it is not an onym of foreign origin, because the use of two or more onyms next to one another (name + surname/nickname; name + patronymic; name + katoikonym) is a regular and *very frequent* phenomenon. It explains why *two* confusing forms (in terms of the Prussian language) stand *together* in this particular place, i.e. between the interjection and the address expressed in the vocative form:

Kayle rekyfe ***thoneaw labonache*** *thewelyfe*
Eg koyte poyte *nykoyte pēnega doyte*

e. The non-invasive reading of mysterious forms – from the perspective of Italian onyms – well correlates with the historical context of the origin of the Trace of Basel discussed before: the manor of Butautas in Prague (1365–1380) and the long-term existence of this manor in Tuscany (1368–1369).

f. The inscription of the above onyms finds exact equivalents in the database *Corpus OVI dell’Italiano antico*.

g. The aspect of genre also invites us to see personal names. Personal names were a commonplace phenomenon in Christmas carols. A wide variety of them can be found: *Arlauskas, Arlauskienė, Barisa, Bielinis, Čelna, Ignotas, Janulevičienė, Kasparavičius, Kašėta, Saikauskas, Kabaras, Valatka, Valatkienė, Velička, Adelė, Gabriukas, Juozas, Petrutis* (KL 357, 345 A); *Baltramiejus, Grinkevičienė, Tamošius, Žukauskas, Žukauskienė* (KL 357, 345 B).

Įteikta 2019 m. gruodžio 1 d.

ILJA LEMEŠKIN
Lietuvių kalbos institutas
Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva
ilja.lemeskin@ff.cuni.cz